

380 éve
PÁZMÁNY
1635-2015

Pázmány Péter Katolikus Egyetem

Bölcsészeti- és Társadalomtudományi Kar

Általános Lélektani Tanszék

1088 Budapest, Mikszáth Kálmán tér 79.

Tel: 061/235 3030

Intézményi azonosító: FI79632

Opponensi vélemény Kállai János „Személyközpontú és tárgyközpontú referenciarendszerekhez kötődő navigációs stratégiák” című MTA Doktori munkájáról

Kállai János doktori munkája, a klinikai pszichológia és a kognitív pszichológia izgalmas határterületén mozogva, azt a humán képességet vizsgálja meg rendkívüli alaposággal, ami lehetővé teszi, hogy mesterségesen kiépített, akár ismeretlen, újszerű, sőt virtuális környezetben is tájékozódni, mozogni tudjunk. A dolgozat arra a fontos tényre hívja fel a figyelmet, hogy a tájékozódás nem pusztán kognitív tevékenység, hanem az egyéni tapasztalatok, kulturális hatások, affektív tényezők által meghatározott komplex viselkedésminta. A téri navigáció és a különböző referenciakeretek összefüggéseit részletesen feltáró dolgozat Kállai János több mint két évtizedre visszatekintő munkásságának terméke, melynek során a szorongásos betegekkel végzett klinikai munkát kreatív módon ötvözi a kísérleti pszichológia módszereivel.

Valójában a dolgozat célkitűzése messze túlmegegy a navigációs stratégiákon, és annak megmutatására vállalkozik, hogy a fizikai környezetben alkalmazott tájékozódási stratégiák alapján a *társas* magatartás alapfolyamatai is értelmezhetőek. Egyfajta egocentrikus figyelmi stratégia kialakulása például szorongó személyeknél okozhatja az ún. útvonalkövető stratégia kialakulását, ami a szorongás erősségének fokozódásával egyre inkább elszakad a globálisabb, allocentrikus tájékozódási formáktól, és adott esetben téri tájékozódási zavarokhoz, a szorongás további fokozódásához is vezethet. Érdekes ebben a vonatkozásban a nők és férfiak közötti eltérések elemzése, amit bonyolít, hogy – amint azt a közhiedelem is tartja – a nők eleve gyengébb „térképolvasók”. A dolgozat nagyon sok helyen foglalkozik ezzel a kérdéssel, és viszonylag nehéz átlátni, hogy a szorongás/referenciarendszerek/nemi különbségek kölcsönhatásaiban mi is a legfontosabb összefüggés. Szeretném kérni, hogy a jelölt foglalja össze válaszában, miként határozza meg a tájékozódási képességet a női és férfi agy közötti különbség, s hogy ennek mi a szorongással való pontos összefüggése.

Azt, hogy a téri tájékozódás mennyire releváns téma, és mennyire a kognitív idegtudomány egyik leglátogatottabb, legizgalmasabb területei közé tartozik, mi sem igazolja jobban, mint a 2014-es orvosi Nobel-díj, amit a hippocampus és az entorhinális kéreg hely- illetve hálójelzőjeinek, „az agy GPS rendszerének” felfedezéséért nyert el John O’Keefe és a Moser házaspár. Természetesen a doktori mű írásakor erre még nem tudott Kállai doktor reflektálni, de talán most itt az alkalom. A téri tájékozódás rácsálókban ilyen hihetetlen precizitással leírt neurális háttere mennyire generalizálható vajon emberre? Milyen összefüggés lehet a disszertációban leírt patológiás jelenségek és a fenti „GPS rendszer”

között? Alzheimer kór esetén ismeretes, hogy a hippocampus és az entorhinális kéreg sejtjei pusztulnak a betegség következtében. Vajon a szorongásos betegségek esetén is ez a rendszer kerülne gátlás alá?

A doktori mű kivételes részletességgel mutatja be a navigáció témakörének szakirodalmát, rendkívül sok és érdekes határterületi elemzést, például a testséma vizsgálatát is bevonva. Mindezek alapján valóban kialakul az olvasóban a humán téri navigáció komplexitásának, a sokoldalú megközelítésmódnak az elismerése. A bemutatott vizsgálatok egyedi módon járulnak hozzá a szakterülethez. A doktori mű részletes, gazdagon illusztrált, bár néha elvész az olvasó a gazdag információban, és nem mindig egyértelmű, hogy az adott fejezet éppen milyen kísérleti célkitűzéseket és eredményeket tárgyal.

Összességében, Kállai János nagydoktori dolgozata egy nagy ívű, szenvedéllyel és hozzáértéssel művelt kognitív kutatói és klinikai pszichológusi pálya összefoglalása. A műben bemutatott eredmények remélhetőleg felhívják egyrészt a kognitív kutatók figyelmét az egészséges és kóros téri megismerési módok közötti különbségekre, másrészt segítséget adhatnak új terápiás stratégiák kialakításban.

A disszertáció alapján a bemutatott eredmények hitelesek.

Mindezek alapján javaslom a nyilvános vita kitűzését, valamint a doktori mű elfogadását.

Budapest, 2014. március 30.

Kovács Ilona
az MTA doktora